

Фірсов Д.Ю.,
*аспірант кафедри теорії та історії держави і права,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: firsovdy@krok.edu.ua*

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ УКРАЇНИ ЗА КОРДОНОМ

Наслідки широкомасштабного вторгнення запустили процеси вимушеного внутрішнього переміщення цивільного населення в межах країни, так і подальшої міграції громадян за кордон. Згідно з даними наведеними Національним інститутом стратегічних досліджень, станом на початок квітня 2023 р., чисельність вимушених мігрантів з України становила 8,16 млн осіб, зокрема 5 млн осіб зареєстровано як користувачів тимчасового захисту (чи подібних форм захисту) відповідно до національного законодавства в Європі. Найбільше українців перебуває в Польщі – 1,58 млн осіб, Німеччині – 0,92 млн осіб, Чехії – 0,5 млн осіб [1].

З урахуванням наявної кількості судових рішень, які потребують ефективного виконання, зобов'язань які перестали виконуватись, що призводить до відкриття нових судових проваджень про стягнення аліментів, кредитної заборгованості, витребування рухомого заставного майна та інших категорій справ. Здебільшого, боржник або відповідач, який має реальну можливість належного виконання, перебуваючи поза межами юрисдикції компетентних органів і усвідомлюючи недосяжність процесу примусового виконання, менш відповідально ставиться до необхідності виконання будь-якого з обов'язків. Вищезазначені тенденції, продовжують бути актуальними на сьогоднішній день, оскільки несуть собою загрозу для економічної безпеки, соціальної стабільності та є викликом для правової системи України в розрізі судового захисту порушених прав і їх відновлення.

Однією з конституційних засад судочинства є обов'язковість судового рішення, зокрема, статтею 18 Цивільно процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), щодо обов'язковості судових рішень зазначається наступне, судові рішення, що набрали законної сили, обов'язкові для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових осіб та громадян і підлягають виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, – і за її межами [2].

Варто зазначити, що за часи незалежності Україна підписала ряд двосторонніх договорів про правову допомогу та правові відносини з іноземними країнами, приєдналась і ратифікувала низку міжнародних конвенцій, які стали частиною національного законодавства, відкривши

шлях до можливості визнання національних судових рішень за кордоном з подальшим механізмом їх примусового виконання.

Проблематика визнання рішень національних судів за кордоном, на практиці полягає у тривалих строках реалізації, а також різноманітні процедурних вимог, міжнародному співробітництві з визначення місцезнаходження відповідача та його належного повідомлення, що виступає одним з ключових факторів для можливості поширення юрисдикції рішення на території запитуваної Договірної сторони та його подальшого виконання.

Розглянемо можливість практичної реалізації на прикладі Договору між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах існуючий порядок і підстави для визнання і виконання рішення.

Так, статтями, 49, 50 Договору встановлено що рішення судів з цивільних справ, рішення судів з кримінальних справ в частині, що стосується відшкодування шкоди, заподіяної злочином, та мирових угод з цивільних справ майнового характеру затверджених судом, підлягають визнанню і виконанню на території іншої Договірної Сторони, якщо:

1) згідно з законодавством тієї Договірної Сторони, на території якої рішення було винесене, воно набрало законної сили і підлягає виконанню, а в справах, що стосуються аліментних зобов'язань, також рішення, що не набрали законної сили, але підлягають виконанню;

2) суд, який виніс рішення, був компетентним на підставі цього Договору, а у випадку відсутності такого врегулювання в Договорі – на підставі законодавства тієї Договірної Сторони, на території якої рішення має бути визнане і виконане;

3) сторона не була позбавлена можливості захисту своїх прав, а у випадку обмеженої процесуальної здатності – належного представництва, а зокрема, сторона, яка не взяла участі в розгляді справи, отримала виклик на судове засідання своєчасно і належним чином;

4) справа між тими самими сторонами не була вже вирішена з винесенням рішення судом тієї Договірної Сторони, на території якої рішення судом тієї Договірної Сторони, на території якої рішення має бути визнане і виконане, і якщо між тими самими сторонами не була раніше порушена справа в суді тієї Договірної Сторони, на території якої рішення має бути визнане і виконане;

5) рішення органу третьої держави між тими самими сторонами і в тій самій справі не було вже визнане або виконане на території тієї Договірної Сторони, де рішення має бути визнане і виконане;

6) при винесенні рішення застосовано законодавство відповідно з цим Договором, а у випадку відсутності такого врегулювання у Договорі – на підставі законодавства тієї Договірної Сторони, на території якої рішення має бути визнане і виконане [3].

У разі дотримання вищенаведених умов можливо подати клопотання

про визнання і виконання рішення, до відповідного суду Сторони за підсудністю якого має бути визнане і виконане рішення безпосередньо, або за посередництвом суду, яким було розглянуто справу в першій інстанції. В якості обов'язкових додатків до клопотання додається його завірений переклад, копію для вручення учасникам, а також і наступні документи, згідно до частини 2, статті 51 Договору:

1) рішення або його завірених копію разом з підтвердженням, що рішення набрало законної сили і підлягає виконанню, а у справах, що стосуються аліментних зобов'язань, якщо рішення не набрало законної сили, разом з підтвердженням, що воно підлягає виконанню, якщо це не витікає з самого рішення;

2) документ, який підтверджує, що сторона, відносно якої винесене рішення і яка не брала участь у розгляді справи, отримала виклик у судове засідання своєчасно і належним чином, згідно з законодавством тієї Договірної Сторони, на території якої рішення було винесене; а в випадку обмеженої процесуальної здатності сторони – документ, який підтверджує, що та сторона була представлена належним чином.

Подальший порядок визнання і виконання рішення належить до компетенції суду Договірної Сторони на території якої рішення має бути визнано та виконане.

Розглядаючи клопотання суд обмежуються перевіркою підстав і вивчення форми клопотання та додатків до нього, також суд може викликати сторони для надання пояснень, та звернутися до суду яким ухвалено рішення, щодо надання додаткових пояснень, а у разі якщо судове рішення оскаржується розгляд справи про визнання і виконання підлягає відкладенню.

Вагомою перешкодою, при процедурі визнання судового рішення за кордоном, є вимога щодо підтвердження саме отримання виклику в судове засідання відповідачем. Суд має обов'язок щодо повідомлення, а у разі необхідності, для розгляду справи виклику сторони до суду, проте, суд не може фактично вплинути на бажання відповідача отримати надіслану кореспонденцію.

При цьому пунктом 4, частини 8, статті 128 ЦПК України передбачено, що днем вручення судової повістки є день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати судову повістку чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, що зареєстровані у встановленому законом порядку, якщо ця особа не повідомила суду іншої адреси. Ці обставини дозволяють суду розглянути справу, та ухвалити заочне судове рішення по суті спору. Однак, чи буде це вважатись належним повідомленням в розумінні змістовної конструкції своєчасного отримання виклику відповідачем передбаченої в більшості Договорів і Конвенцій де йдеться про умови легалізації юрисдикції виконання національного судового рішення в іншій країні.

Аналізуючи вимоги до клопотання про надання дозволу на примусове

виконання рішення іноземного суду передбачені статтею 466 ЦПК України, закріплено, що в якості додатків необхідно додавати документи, передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, якщо міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не визначено перелік документів, що мають додаватися до клопотання, або за відсутності такого договору, одним з обов'язкових документів є документ, який засвідчує, що сторона, стосовно якої постановлено рішення іноземного суду і яка не брала участі в судовому процесі, була належним чином повідомлена про дату, час і місце розгляду справи. У свою чергу, таке формулювання норми є більш сприятливим для визнання і виконання заочного судового рішення.

Список використаних джерел:

1. Національний інститут стратегічних досліджень. Вимушений виїзд українців за кордон: як коректно оцінити масштабу? URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/vymushenny-vuyezd-ukrayintiv-za-kordon-yak-korektno-otsinyty-masshtaby> (дата звернення: 01.10.2024).
2. Цивільний процесуальний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n9348> (дата звернення: 01.10.2024).
3. Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_174#Text (дата звернення: 01.10.2024).

